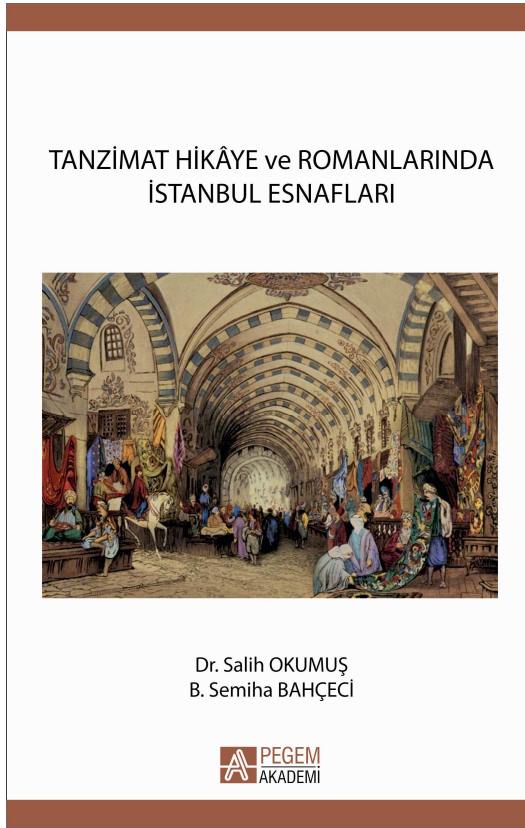

OKUMUŞ, Salih-B. Semiha BAHÇECİ (2012), *Tanzimat Hikâye ve Romanlarında İstanbul Esnafları*, Ankara: Pegem Akademi Yayınevi, 118 s., ISBN: 9786053642916.

Sabit BAYRAM*

Tanzimat ile birlikte Osmanlı toplumu birçok yenilikle karşılaşır. Batıdan alınan yenilikler, Türk sosyal yaşantısında yer bulmaya başlar. XIX. yy Türk edebiyatı da bu yenilik ve değişimden yavaş yavaş etkilenir. Bu yüzyılda Batı tarzı hikâye ve romanı Türk edebiyatına girer. Tanzimat yazarları, yazdıkları hikâye ve romanları daha gerçekçi gözle okuyucuya aktarırlar. Bu yeniliklerle birlikte konu ve temalar da değişime uğrar. Tanzimat devri eserlerinde çeşitli temalar ele alınır. Bunlardan birisi de esnaflardır.

Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Salih OKUMUŞ ve yüksek lisans öğrencisi B.

Semiha BAHÇECİ'nin hazırladıkları *Tanzimat Hikâye ve Romanlarında İstanbul Esnafları* adlı çalışmada, Tanzimat hikâye ve romanlarında okuyucu karşısına çıkan İstanbul esnafları üzerinde durulur. Yazarlar

* Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.

önsözde, eserin İstanbul esnaflarını kapsadığını, bundan dolayı ulaşabildikleri ölçüde esnafların İstanbul'un hangi semtinde yer aldıklarını göstermeye çalıştıklarını ifade ederler. Bu eserde sırasıyla kitapçılar, yağlıkçılar, matbaacılar, eczacılar/aktarlar, çorbacılar, kuyumcular/sarraflar, tütüncüler, bakkallar, şekerciler, seyyar satıcılar, eskiciler, esirciler, emanetçiler, arzuhâlciler, arabacılar ve oteller/otelciler üzerinde durulur.

Giriş bölümünde genel olarak XIX. yy Osmanlı ticari hayatı hakkında bilgiler verilir. Ahiliğe ve Lonca Teşkilatı'na da değinilen eserde, Osmanlı'da esnaf yapılaşması ve esnaf zümreleri üzerinde de durulur.

Tanzimat Hikâye ve Romanlarında İstanbul Esnafları adlı bölümde, ele alınan esnafların genellikle kendilerine ait cadde veya sokak aralarındaki dükkânlarda çalıştıkları belirtilir. Ayrıca Kapalıçarşı'da iş yapan esnaflar olduğuna da vurgu yapılır. Bunun yanında bir mekâna bağlı olmaktan ziyade seyyar olarak çalışan esnaflara da rastlandığına değinilir. Bu esnaflar genel olarak müşterilerin yoğun oldukları bölgeleri tercih ederler. Bu bölümde İstanbul esnafları ile ilgili yazarların kendi görüş ve düşünceleri de ele alınır. Böylelikle o dönemdeki esnaflar ile yazarlar, kendi dönemlerinin ticaret hayatına ışık tutarlar. Ayrıca bu dönem İstanbul esnaflarının çalışma ortamları, sattıkları ürünler, müşteri ile olan ilişkileri, müşterilerin esnafa bakış açısına da değinilir.

Çalışmada yer alan her bir esnaf için öncelikle tarihi bilgiler verilir. Bundan sonra hikâye ve romanlarda yer alan adı geçen esnafla ilgili alıntılar yapılarak çeşitli sonuçlara ulaşılr.

Eserde yer alan ilk İstanbul esnafı *Kitapçılardır*. Kitapçıların kendilerine ait dükkânlarının yanında seyyar olarak kitap sattıkları da belirtilir. Bunun yanında kitap satmaktan başka yayınevi olma özelliği de gösteren bir esnaf olduğu söylenir. Çalışmada yer alan kitapçılar, genel olarak aç gözlü ve müşteriyi kandırmaya yönelik iş yapan esnaflar olarak tanıtılır.

Çalışmada *Matbaacıların* hem kitap tercümesi hem de kitap basımı ile uğraştığı belirtilir. Ayrıca matbaacıların haber peşinde koşan bir esnaf grubu olduğundan da bahsedilir.

*Eczacılar/Aktarlar'*ın kendine ait dükkânı bulunanlardan başka evinin bir kısmını eczane gibi döşeyerek müşterilerine hizmet veren eczacılardan da bahsedilir. Eserlerde ele alınan eczacılardan biri müşterilerini düşünüp onlardan ilaç ücreti yerine sadece kendi hekimlik

ücretini alırken bir başka eczacının ise sattığı ilacın ne olduğunu bile umursamayan ve müşterilerinin canını hiçe sayan esnaflar olarak tanıtılır.

Kuyumcular/Sarrafların kendilerine ait dükkânları vardır. Bundan başka Kapalıçarşı'da çalışan kuyumcuları da görmek mümkündür. Bu esnafların genellikle değerli eşya alım satımının yanında taşınmaz emlakın rehine bırakılması şeklinde de okuyucu karşısına çıktığı üzerinde durulur.

Belki de bu çalışmada yer alan en ilgi çekici esnaf grubu *Bakkallardır*. Çünkü bakkalların ürün satmaktan başka bulunduğu mahallede olan olaylardan haberleri vardır. Herhangi biri tarafından mahalle ve mahalleli hakkında sorulan sorulara cevap verirler. Bundan başka günümüzde eczanelerde bulunan çeşitli ürünlerin o devirlerde bakkallarda bulunduğu da vurgulanır. Bu esnafların da kendilerine ait dükkânları bulunur.

Bir başka esnaf grubu *Seyyar Satıcılar*dır. Bu bölümde yer alan seyyar satıcılar arasında; seyyar börekçi/simitçi, seyyar kebabçı/dönerci, pideci, bozacı, seyyar kahveci, seyyar berber ve seyyar gazete satıcıları yer alır. Bundan başka üzerinde durulmayan sadece ismi geçen seyyar satıcılara da rastlamak mümkündür. Çalışmada seyyar satıcıların belirli bir çalışma alanlarının olmadığı söylenir. Müşterilerin yoğun oldukları bölgeler onların çalışma alanını teşkil eder. Ayrıca ürünlerini bağırarak satma yoluna giden seyyar satıcıların yanında sessizce müşteri bekleyenlerin de olduğu belirtilir.

Eskicilerin de seyyar satıcılar gibi belirli bir çalışma mekânları yoktur. Eskileri gezerek toplama yoluna giderler. Çalışmada eskicilerin hikâye ve romanlarda birebir okuyucu karşısına çıkmadığı sadece isim olarak bahsedildiği belirtilir. Genellikle eserlerde yer alan eskicilerin gayrimüslim tebadan olduklarına vurgu yapılır. Buna göre eskiciler genellikle Yahudi'dir.

Çalışmada *Emanetçilerin* Tanzimat devrinde kendilerine bırakılan eşyayı koruyup kollamaktan başka, bu eşyaları gidecek yere güvenli bir şekilde ulaştırma gibi görevlerinin olduğundan bahsedilir. Bunun yanında o dönem emanetçilerinin şahitlik yapmak ve poliçecilikle de uğraştıklarına değinilir.

Şekercilerin kendilerine ait dükkânları vardır. Bakkal esnafında olduğu gibi bu esnaf da bulunduğu muhitte meydana gelen olaylarla ve orada bulunan insanlarla ilgili bilgi sahibidir. Çalışmada şekercilerin genel olarak şeker satan kişiler olarak okuyucu karşısına çıktıkları belirtilir.

Eserde ayrıca *Tütüncüler, Çorbacılar, Yağlıkçılar, Esirciler, Arzuhalçiler, Arabacılar, Oteller/Otelciler* gibi İstanbul esnaflarına da detaylı bir biçimde yer verildiği görülür.

Tanzimat Hikâye ve Romanlarında İstanbul Esnafları adlı çalışmada esnaf fotoğraflarına da yer verilir. Böylelikle o devirde iş yapan esnafların giyim kuşamı, kendi mesleklerine ait malzemeler ve çalıştıkları mekânlar hakkında da bilgi sahibi oluruz.

Çalışmada çeşitli esnaf gruplarının günümüze ulaşamadığı, kimisinin isim değişikliğine uğradığı, birçoğunun da varlığını hala devam ettirdiği görülür. Buna göre esirciler ve arzuhalçilerin günümüze ulaşamadığı; emanetçiler, sarraflar, seyyar satıcılar ve yağlıkçıların şekil değiştirdiği; tütüncüler, bakkallar, eskiciler ve çorbacıların kıymetini yitirdiği; kitapçılar, matbaacılar ve eczacıların ise önem kazanan esnaf grupları oldukları belirtilir.

Tanzimat Hikâye ve Romanlarında İstanbul Esnafları'nın sonuç bölümünde tespit edilen veriler daha derli toplu olması bakımından maddeleştirilerek okuyucuya sunulur. Eserde, yabancı kelimelerin daha iyi anlaşılabilmesi için bir *sözlük* yer alır. Ayrıca çalışmada yazar, eser, mekân ve esnaf adlarını kapsayan ayrıntılı bir *indeks* de bulunur.

Tanzimat Hikâye ve Romanlarında İstanbul Esnafları adlı çalışma, Tanzimat dönemi İstanbul esnaflarının çalışma şekilleri, aldıkları ücretler ve müşteriye karşı tutumları günümüz ile mukayeseli olarak incelenebilme olanağı sağladığı için kayda değerdir.

Türk edebiyatına ve özellikle de Türk hikâye ve romanına kaynak teşkil edebilecek olan *Tanzimat Hikâye ve Romanlarında İstanbul Esnafları* adlı çalışmayı yoğun araştırma ve çalışma temposu içerisinde yayınlayarak bizlere kazandıran Yrd. Doç. Dr. Salih Okumuş ile yüksek lisans öğrencisi B. Semiha BAHÇECİ'ye ve adı geçen eseri okuyucuya sunan Pegem Akademi Yayınevi'ne teşekkür ederiz.